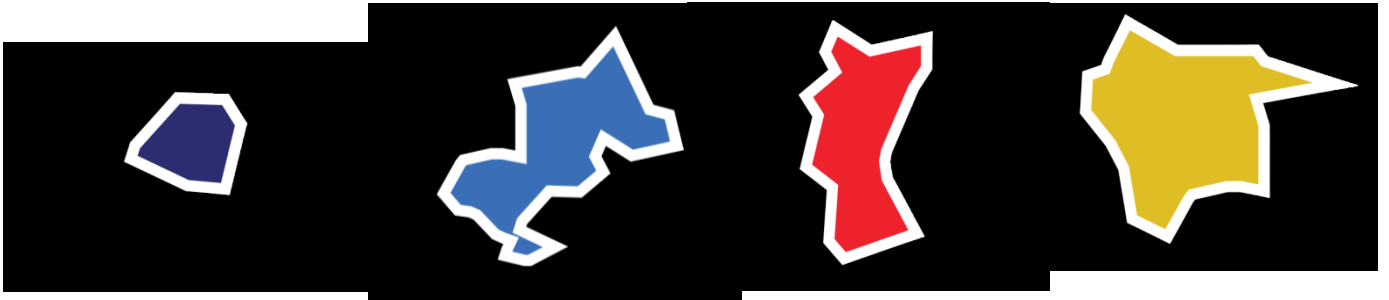

Oldenzaal

Dinkelland

Losser

Tubbergen

Projectplan energietransitie NOT

Van doel en draagvlak naar realisatie

Samenvatting projectplan Energietransitie NOT

Het projectplan energietransitie NOT bestaat uit 2 sporen. Het eerste spoor heeft als doel om de ambitie vast te leggen en draagvlak te creëren. Het tweede spoor bestaat uit de realisatiefase met activiteiten die uiteindelijk moeten leiden tot een bijdrage aan de realisatie van twee duurzame energieprojecten per gemeente. De sporen lopen gelijktijdig om ervoor te zorgen dat tijdens de fase van ambitievorming geen belemmering ontstaat voor de realisatie van projecten.

Spor 1 : “Doel bepalen en draagvlak creëren”	
Eindresultaat: Een onderbouwde en vastgestelde ambitie per oktober 2017	
Stappenplan	Benodigheden
1.1 Masterclass NOT <i>De grote opgave naar 100% duurzame energie in de toekomst. Hoe kan het en welke scenario's zijn denkbaar? Wat zijn de ruimtelijke consequenties? Waar is duurzame opwekking in NOT kansrijk?</i>	UT-model + 2D model
1.2 Masterclass gemeente <i>Waar liggen binnen de gemeentegrenzen onze kansen voor duurzame opwekking wat wekken wij nu al duurzaam op? Hoe groot is de huidige invloed en is meer invloed wenselijk?</i>	Presentatie + 2D en 3D model
1.3 Voorstel ambitie <i>Een gemeenschappelijke ambitie die minimaal de Overijsselse ambitie volgt “20% duurzame energie in 2023”. Aanvullende ambities worden per gemeente vastgelegd.</i>	Reductietabellen
1.4 Ambitie vaststellen <i>Draagvlak voor financiële beslissingen en effecten van het duurzame beleid is noodzakelijk om het uit te kunnen voeren.</i>	Ambitiedocument + rol en impact
1.5 Raadsbesluit <i>Vaststelling van de ambitie</i>	Raadsbesluit

Spor 2: “Realiseren”	
Eindresultaat: Minimaal twee duurzame energieprojecten per gemeente met substantiële bijdrage aan de ambitie	
Stappenplan	Benodigheden
2.1 Beursvloer <i>Welke partijen spelen een rol in de duurzame energietransitie. Wie zijn verbinders, vragende en aanbiedende partijen. Kunnen zij elkaar voldoende vinden en welke plannen zijn er?</i>	Gerealiseerd, zie verslag. Resultaten zijn themabijeenkomsten (punt 3) voor verdieping en kansen voor samenwerking
2.2 Themabijeenkomsten <i>Bij welke transitithema's zijn er voor de acterende partijen vragen die niet op een beursvloer beantwoord kunnen worden.</i>	Vervolgbijsamenkomsten n.a.v. beursvloer <ul style="list-style-type: none"> - zonne-energie - postcoderoos - biomassa - wind
2.3 Businesscase uitwerken zon en biogas <i>Hoe ziet een businesscase voor zon PV er uit in werkelijke getallen.</i>	Uitwerken businesscase geschikte locaties.
2.4 Ateliessessies <i>Hoe ziet de inpassing van een duurzaam energieproject er in de praktijk uit? Wat vinden de stakeholders van het plan? Welke verbetermogelijkheden zijn er?</i>	Afgestemd kaderplan + 3D model
2.5 Opstellen uitvoeringskader duurzame ontwikkeling <i>Welke factoren spelen een rol bij de realisatie van duurzame energieprojecten en welke vinden wij het belangrijkste (waardenmodel en kader voor ontwikkeling)</i>	Voorbeelden van ruimtelijke kwaliteitsplannen
2.6 Realisatie twee duurzame energieprojecten <i>Realisatie geldt per gemeente (geen eigen realisatie)</i> <i>Substantieel elektrisch = project met grootverbruikersaansluiting > 3*80A</i> <i>Substantieel gas = equivalent grootverbruikersaansluiting (G40)</i>	

Begroting externe kosten

Begroting projectactiviteiten	Externe benodigdheden	Externe kosten (raming)
1. 1x Beursvloer + themabijeenkomsten	Locatie en presentatie	€ 10.000
2. 2x Masterclass NOT	2D + 3D model + presentatie	€ 10.000
3. 4x Masterclass gemeente	2D + 3D model + presentatie	€ 10.000
4. Voorstel ambitie	Data reductietabellen	€ 20.000
5. Ambitie vaststellen	-	-
6. Businesscase uitwerken	Project/financiële kennis	€ 5.000
7. 10x ateliersessies (5 opwekkingsvormen 2 casussen)	3D modellen	€ 20.000
Totaal		€ 75.000
Gevraagde bijdrage 50%		€ 37.500
Eigen bijdrage 50%		€ 37.500

Begroting interne kosten projectteam

Begrote interne kosten				
Gemeente	uren	weken	tarief	
Tubbergen/Dinkelland	16	40	€ 65	€ 41.600
Oldenzaal	8	40	€ 65	€ 20.800
Losser	8	40	€ 65	€ 20.800
Totaal				€ 83.200
Projectondersteuning				
Financieel	4	40	€ 65	€ 10.400
Communicatie	8	40	€ 65	€ 20.800
Juridisch	8	40	€ 65	€ 20.800
Totaal				€ 52.000

Projectresultaten

Reductiedoelen per gemeente in TJ
Duurzame opwekking per gemeente in TJ
SMART doelstelling per gemeente x% duurzame opwekking/jaar 2023
Overkoepelende SMART doelstelling voor NOT x% duurzame opwekking/jaar 2023
Businesscase zon pv in veldopstelling met rendementsverwachting
Businesscase wind met rendementsverwachting
Rolbeschrijving gemeente (invloed en taken)
10 ateliersessies waarbij ruimtelijke, financiële en maatschappelijke consequenties worden geïnventariseerd.
Bijdrage aan minimaal 2 duurzame energieprojecten per gemeente

Planning

Spoor 1 gereed uiterlijk laatste kwartaal 2017
Spoor 2 gereed voor 1 januari 2018

De beschrijving van de activiteiten is opgenomen in de bijlage.

Bijlage:

- 1. Toelichting projectplan energietransitie NOT
- 2. Voorbeeld reductietabellen (zie excel files in bijlage)

1. Inleiding en achtergrond

De Noord-oost Twentse gemeenten Tubbergen, Dinkelland, Oldenzaal en Losser (hierna NOT-gemeenten) hebben gezamenlijk geconstateerd dat het meerwaarde heeft om op het regionale schaalniveau een verkenning uit te voeren naar de mogelijkheden en onmogelijkheden voor de energietransitie in het gebied. Daarnaast dient de verkenning inzicht te geven in de mogelijkheden voor maatschappelijke participatie en het creëren van maatschappelijke meerwaarde door duurzame energie.

Kader

In deze verkenning spelen er vier sporen voor verduurzaming van de energieopwekking in NOT-gebied. Deze richt zich op biomassa (samen kijken naar kansen en verbindingen, ook Twents verband), zonnevelden (kennis- en beleidsuitwisseling en kansrijke locaties), bodemwarmte (kennisuitwisseling) en windenergie (verkenning kansen en bedreigingen). Het kader voor de verkenning wordt gevormd door de raadsbrief van de NOT colleges aan de raden. Hierin is aangegeven dat lokale participatie en maatschappelijke meerwaarde belangrijke uitgangspunten zijn bij het mogelijk realiseren van duurzame energie in NOT-verband. Het zoekgebied is in eerste instantie het gehele grondgebied van de gemeenten.

Achtergrond

Elke gemeente is in meer of mindere mate bezig met de grote opgave die er landelijk en mondiaal ligt voor de overgang naar duurzame energiebronnen volgens het Energie-akkoord. Hierin staat dat in 2020 14 % duurzame energie en in 2023 16%. In het programma “Nieuwe energie Overijssel” streeft de Provincie Overijssel naar 20% duurzame energieopwekking in 2023. Versnelling van de ontwikkelingen is nodig om de doelstellingen ook maar enigszins in beeld te krijgen. Dit staat nog los van de verschillende ambitieniveaus op het gebied van duurzaamheid van de diverse NOT gemeenten. Zo heeft de gemeente Oldenzaal een ambitie om in 2025 energieneutraal te zijn. Dit betekent dat er breed wordt ingezet op besparing en verschillende vormen van opwekking (geothermie (diepe aardwarmte), warmte/koude-opslag (WKO), gebruik restwarmte, windenergie, zonne-energie en biomassa). Voor Tubbergen, Dinkelland en Losser zijn de ambities minder scherp geformuleerd, maar wordt de maatschappelijke discussie al geruime tijd gevoerd en zijn er veelvuldige lokale initiatieven die hieraan een bijdrage leveren.

Het is duidelijk dat voor alle ambities rond energie geldt dat inzet op een brede mix van besparing en opwekking essentieel is. Bovendien is het wenselijk om kansen juist op een regionaal schaalniveau te beschouwen. De opwekking van energie houdt zich niet aan gemeentegrenzen en uitwisseling van energie, warmte of biogas zijn vaak op een regionaal niveau beter te realiseren.

Bovendien is het voor het realiseren van met name windenergie noodzakelijk dat de Provincie Overijssel ruimte biedt voor deze ontwikkeling in het nationaal Landschap Overijssel in het kader van de nieuwe omgevingsvisie.

Tenslotte zorgt de ontwikkeling van nieuwe technieken en de verdergaande decentralisatie van de opwekkingsstructuur ervoor, dat de inpassingsvragen steeds vaker op gemeentelijk niveau worden gesteld. Hiervoor is tot op heden geen breed gedragen beleid ontwikkeld, zoals blijkt uit de grote mate van weerstand tegen verschillende vormen van duurzame opwekking.

Lokale participatie

Er zijn afgelopen meerdere lokale initiatieven gestart, die vanuit onderop, een bijdrage leveren aan de duurzaamheidsambitie. Deze lokale initiatieven verdienen steun van de lokale overheden. Hierbij zal op voorhand geen enkele vorm van duurzame energie moeten worden uitgesloten. Deze lokale initiatieven kunnen we ondersteunen door, samen met hen, exploitatiemodellen te ontwikkelen. Deze exploitatie modellen kunnen vervolgens de lokale kracht vergroten en onze duurzaamheidsambitie dichterbij brengen. Voorbeelden van lokale initiatieven zijn Biogasproject in Noord Deuringen, Biogasproject van Lenferink in Fleringen, Duurzaam Vasse, Duurzaam Geesteren en Fleringen en het initiatief voor een zonneveld in Losser. Daarnaast worden er duurzame initiatieven samen met Twence en Cogas verkend.

2. Doelstelling

De doelstelling van dit proces is:

Het ontwikkelen van een visie op de energietransitie en het vastleggen van een gedragen ambitie op zonne- biomassa,- en windenergie in NOT grondgebied, waarbij maatschappelijke en bestuurlijk draagvlak, participatie en het creëren van maatschappelijke meerwaarde randvoorwaarden zijn voor de ontwikkeling van duurzame energieprojecten.

Het doel is om ten minste aan te sluiten bij de bestaande doelen zoals deze zijn geformuleerd voor de provincie Overijssel. Waar mogelijk zijn gemeenten vrij om aanvullende doelen te bepalen. Oldenzaal heeft haar doelstelling reeds aangevuld en streeft ernaar om in 2025 energieneutraal te zijn. De andere gemeenten bepalen hun ambitie voor 1 januari 2018.

De resultaten:

- Ruimtelijke visie met overzicht van de kansen en effecten van duurzame energie in het NOT-gebied oftewel kadernotitie "duurzame energie in NOT-gebied". Deze kadernotitie vormt de opmaat voor mogelijke juridische planologische stappen.
- Inzicht in opwekking en besparingspotentieel in TJ.
- Uitvoeringsstrategie.

3. Fasering

Hoofdpijnen van de aanpak

Voor het bereiken van deze doelstelling worden drie sporen doorlopen, te weten:

- Werken aan maatschappelijke draagvlak: duurzame energievormen kunnen voor NOT-gemeenten alleen succesvol zijn als zijn gedragen wordt door groepen in de samenleving. Dit betekent dat we positieve reuring willen creëren rond de energietransitie
- Werken aan politiek/bestuurlijk draagvlak: uiteindelijk zal besluitvorming rond duurzame energievormen plaats moeten vinden in de verschillende gemeenteraden van de NOT-gemeenten en bovendien ondersteund moeten worden door provinciaal beleid. Dit betekent dat zowel gemeenteraden als het provinciaal bestuur voldoende moeten zijn aangehaakt in de proces;
- Inhoudelijke verdieping: planologisch moet verkend worden welke gebieden binnen de gemeenten het meest geschikt zijn om uiteindelijk bepaalde initiatieven te realiseren. De drie sporen zijn in sterke mate afhankelijk van elkaar en moeten in onderlinge samenhang worden uitgevoerd.

Er zijn diverse redenen om een aanpak in NOT verband te verkiezen, boven een aanpak die alle 14 Twentse gemeenten omvat. Deze redenen zijn:

- o Besluitvorming in NOT verband vindt sneller plaats in vergelijking met het vormen van een gezamenlijke ambitie vanuit alle 14 Twentse gemeenten. Een ambitie formuleren met 14 belanghebbenden is nu eenmaal meer complex dan met 4 belanghebbenden. Door snellere besluitvorming is er meer kans op een spoedige realisatie van duurzame energie projecten.
- o Gemeenten hebben dezelfde ruimtelijke kenmerken (Nationaal Landschap) en daardoor vergelijkbare vragen over inpassing.
- o Cultuurovereenkomst "Noaberschap" gezamenlijke lusten en lasten opvatting heerst in NOT.
- o Vergelijkbare energie opgave (energieverbruik) tussen Tubbergen-Losser en Dinkelland-Oldenzaal.
- o Afstemmingsmogelijkheden tussen vraag en aanbod. Oldenzaal heeft grote vraag vanuit haar ambitie. Andere gemeenten bieden mogelijkheden om deze vraag in te vullen.
- o Gebruik maken van kennis op verschillende vakgebieden
  - ▶ Tubbergen/Dinkelland : projectontwikkeling, technische voorwaarden, financiering.
  - ▶ Losser : vastgoedmanagement, concrete inpassingsvraagstukken.
  - ▶ Oldenzaal, : projectmanagement, ruimtelijke invulling.

4. Activiteiten

Activiteiten spoor 1 “doel en draagvlak”

- *Masterclass duurzame energie in NOT (activiteit 1.1 in samenvatting)*
- *Masterclass: Duurzame energie in NOT-gemeente(activiteit 1.2 in samenvatting)*

▪ *Masterclass duurzame energie in NOT (activiteit 1.1 in samenvatting)*

Het is alleen mogelijk om een ambitie te formuleren als je beseft hebt van de werkelijke opgave. Een transitiedoelstelling van X% duurzame energie laat namelijk nog niet zien wat er werkelijk voor nodig is om dit te bereiken. In deze masterclass wordt inzichtelijk gemaakt (ruimtelijk) wat de consequenties en ruimtelijke kansen van de energietransitie zijn (door Dirk Sijmons, H+N+S). Bovendien is er voor raadsleden de gelegenheid om aan de hand van een touchtable (UT) zelf in 2D inzicht te verwerven in de mogelijkheden van duurzame opwekkingsystemen.

Doel van deze activiteit:

- “sense of urgency” creëren bij lokale bestuurders.
- Lokale bestuurders inzicht geven in opgave en gevolgen voor ruimtelijke inpassing in NOT.
- Zichtbaar maken dat transitie opgave meer is dan technische opgave.

▪ *Masterclass: Duurzame energie in NOT-gemeente(activiteit 1.2 in samenvatting)*

Het beseft van de opgave is geschetst tijdens de eerste masterclass (hoeveel daken, hoeveel windmolens etc). Door tijdens de 2^e masterclass een 3D model in te passen wordt een beeld geschetst van de ruimtelijke effecten. Het biedt raadsleden de mogelijkheid om hun duurzaamheidsvisie verder aan te scherpen en na te denken over de invloed van bepaalde oplossingen voor de omgeving.

Doel van deze activiteit:

- Visualisatie van energiemix in landschap NOT
- Zichtbaar maken dat transitie opgave meer is dan technische opgave

Activiteiten spoor 2 realisatiefase “doen”

- Startevent Beursvloer Energie (activiteit 2.1 in samenvatting)
- Themabijeenkomsten n.a.v. beursvloer (activiteit 2.2 in samenvatting)
- Businesscase uitwerken zon en biogas (activiteit 2.3 in samenvatting)
- Ateliesessies (activiteit 2.4 in samenvatting)
- Opstellen uitvoeringskader duurzame ontwikkeling (activiteit 2.5 in samenvatting)

▪ *Startevent Beursvloer Energie (activiteit 2.1 in samenvatting)*

We organiseren een beursvloer gericht op een energieke regio. Bij dit startevent nodig we mogelijk betrokken partijen (bewoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en overheid) uit in de regio. Ook raadsleden worden uitgenodigd. We zorgen voor een enthousiasmerende context waarin betrokken partijen ook zelf het podium in pakken (pitches). Ook vertellen we over de trajecten waar we als NOT-gemeenten mee bezig zijn.

Naast een beursvloer wordt deze avond ook benut voor een verdiepingsslag als het gaat om de invulling van een duurzaam NOT. In twee mindmap sessies worden acht groepen gevormd die in twee ronden met elkaar in gesprek gaan over de invulling van de duurzame energie opgave in NOT. De eerste mind-map ronde heeft als doel om inzicht te krijgen in de wijze waarop de opgave ingevuld kan worden. De tweede ronde heeft als doel om met geïnteresseerden op specifieke thema's verder in te gaan op de belangrijkste kansen en bedreigingen met betrekking tot de realisatie. De specifieke thema's vormen aanleiding om een vervolg te geven aan de uitwerking van een concrete energiemix.

Doel van deze activiteit:

- Het leggen van verbindingen tussen nieuwe bestaande initiatieven
- Behoeften inventariseren
- Creëren van draagvlak en enthousiasme bij initiatiefnemers

▪ *Themabijeenkomsten n.a.v. beursvloer (activiteit 2.2 in samenvatting)*

Naar aanleiding van het startevent worden per thema verdiepingssessies georganiseerd met potentiële stakeholders. De thema's die zijn genoemd op de beursvloer vormen de basis voor deze sessies. Te denken valt aan: smart grids, wind, pv op daken, pv vrije veld, geothermie, waterkracht en biogas.

Doel van deze activiteit:

- Verbinden van belanghebbenden bij dezelfde thema's
- Centraal organisatiepunt creëren voor vergelijkbare initiatieven. Bijvoorbeeld een groep voor vrije veld opstellingen.

▪ *Businesscase uitwerken zon-pv en biogas (activiteit 2.3 in samenvatting)*

Door ervaring op te doen met de financiële kengetallen achter zon-pv en biogasprojecten wordt inzicht verkregen in welke situaties deze projecten kansrijk zijn. Daarnaast wordt tevens inzicht verkregen in:

- Rendement
- Voorwaarden locatie (aansluiting)
- Voorwaarden afzetgebied
- Voorwaarden infrastructuur

De businesscase wordt uitgewerkt met externe partners.

▪ *Ateliesessies (activiteit 2.4 in samenvatting)*

In nauwe interactie met de andere sporen kijken we naar de verschillende stakeholders en bedenken een aanpak (procesmatig) voor de volgende fase. Hier spelen in elk geval de volgende elementen:

Wat speelt er in de betreffende gebieden

- Analyse van de belangrijke stakeholders en het krachtenveld (inclusief politieke standpunten en achterhalen motivatie)
- Welke zaken spelen er in de omgeving voor de bepaling van de kansen en effecten van windturbines op de beleving van de leefomgeving (wonen, natuur en bijvoorbeeld recreatie)
- Een stappenplan voor vervolg

▪ *Opstellen uitvoeringskader duurzame ontwikkeling (activiteit 2.5 in samenvatting)*

Er ligt momenteel geen kader voor de ruimtelijke, financiële en maatschappelijke uitvoering van duurzame energieprojecten. Om projecten snel te kunnen beoordelen en te kunnen starten is een kader noodzakelijk. Daarmee ontstaat een gelijk speelveld en wordt elk belang binnen de transitie gediend.

Toelichting verschil aanpak TES en NOT

De aanpak van de Twente Energie Strategie (TES) is vergelijkbaar met de NOT aanpak. Dit is vanzelfsprekend, omdat beide projecten het uiteindelijke doel hebben om te komen tot een gedragen ambitie op het gebied van duurzame energie opwekking. De aanpak in NOT verband is echter meer gedetailleerd en bevat meer kleinere stappen om te komen tot het eindresultaat. Met name de activiteiten 2.1 tot 2.4 onderscheiden zich duidelijk van het TES programma. De eerder genoemde verschillen op pagina 3 kunnen hier aan worden toegevoegd.

Toelichting begroting externe kosten

Begroting projectactiviteiten	Externe benodigdheden	Externe kosten (raming)
<i>1. 1x Beursvloer + themabijeenkomsten</i>		
Huur locatie Methoeve, visuele ondersteuning presentatie, doorrekenen scenario's, presentator.		2 x € 2.500
Totaal		€ 10.000
<i>2. 2x Masterclass NOT</i>		
Huur locatie Methoeve, externe visuele ondersteuning presentatie, doorrekenen scenario's, externe spreker, uitwerken 2D en 3D modellen.		2 x € 5.000
Totaal		€ 10.000
<i>3. 4x Masterclass gemeente</i>		
Uitwerking 2D en 3D modellen, ambitiebepaling		4 x € 2.500
Totaal		€ 10.000
<i>4. Voorstel ambitie</i>		
Extern advies voor doorrekenen scenario's reductietabellen (zon, wind, biomassa, geothermie)		4 x € 5.000
Totaal		€ 20.000
<i>5. Ambitie vaststellen</i>		
6. Businesscase uitwerken		
Externe adviesbureau verzorgt uitwerking businesscase wind en zon voor		2 x € 2.500
Totaal		€ 5.000
<i>7. 10x ateliersessies (5 opwekkingsvormen 2 casussen)</i>		
Externe uitwerking landschappelijke inpassing, informatieverzameling en uitwerking 2D en 3D modellen, huur locatie, consumpties		10 x € 2.000
Totaal		€ 20.000
Totaal		€ 75.000
Gevraagde bijdrage 50%		€ 37.500
Eigen bijdrage 50%		€ 37.500

Versie 1.0

Datum: 2 juni 2017

Auteurs:

H. Zegeren

M. van Nieuwkuijk

R. Molendijk

R. IJzebrink